

Анотація

Харитонов Є. О. До проблеми визначення змісту поняття «цивільне законодавство України».

У статті розглядаються проблемні питання визначення поняття «цивільне законодавство України», а також аналізується зміст цього поняття. Обстоюється авторська позиція, що зміст останнього не зводиться лише до актів цивільного законодавства, а охоплює також інші форми цивільного права, як згадувані, так і не згадувані в ЦК України.

Ключові слова: законодавство, цивільне законодавство, акти цивільного законодавства, договір, звичай.

Аннотация

Харитонов Е. О. К проблеме определения содержания понятия «гражданское законодательство Украины».

В статье рассматриваются проблемные вопросы определения понятия «гражданское законодательство Украины», а также анализируется содержание этого понятия. Обосновывается авторская позиция, что содержание последнего не сводится лишь к актам гражданского законодательства, а охватывает также другие формы гражданского права, как упоминавшиеся, так и не упоминавшиеся в ЦК Украины.

Ключевые слова: законодательство, гражданское законодательство, акты гражданского законодательства, договор, обычай.

Summary

Kharitonov E. O. To the problem of definition of the term «civil legislation of Ukraine».

The article deals with the issues of definition of the term «civil legislation of Ukraine». Also it has been analyzed the content of this term. The author substantiates the position that the content of the term «civil legislation of Ukraine» is not only the acts of civil legislation but also it covers other forms of civil law, mentioned and not mentioned in the Civil Code of Ukraine.

Keywords: legislation, civil legislation, acts of civil legislation, contract, custom.

УДК 347.77.01

О. І. Харитонова

СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРАВОВІДНОСИНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ» ТА «РЕГУЛЯТИВНІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ОХОРОННІ ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ»

У вітчизняній цивілістиці поширеним є поділ правовідносин на регулятивні, організаційні та охоронні. Оскільки правовідносини інтелектуальної власності можуть зазнавати правового впливу різного характеру, є доцільним з'ясування співвідношення зазначених категорій.

Враховуючи ту обставину, що правовідносини інтелектуальної власності, насамперед і переважно, виступають як результат врегулювання цивільних відносин — цивільні правовідносини, котрі, головним чином, є регулятивними, розглянемо спочатку саме їх.

Регулятивні цивільні правовідносини можуть бути визначені як правовий зв'язок між учасниками цивільних відносин, що визнається нормами

цивільного права і призначений забезпечити реалізацію цивільних прав та обов'язків.

Суб'єктами таких цивільних правовідносин є юридично рівні особи та соціально-публічні утворення [1]. Їх об'єктом є відносини між людьми та поведінка людей. Крім того, об'єктами регулятивних цивільних правовідносин є також конкретні блага, визначені законом (глави 12—15 ЦК). У правовідносинах, де головним є цивільне право уповноваженої особи, якому відповідає обов'язок іншої особи або осіб не порушувати це право (юридичний обов'язок пасивного типу), об'єкт правовідносин у багатьох випадках має самостійне значення. Саме щодо нього і «навколо нього» складаються цивільні правовідносини. Загибель об'єкта означає й припинення або трансформацію відповідних цивільних правовідносин. Для таких регулятивних цивільних правовідносин характерним є те, що на первинному рівні вони є загальними, загальний зміст та порядок і межі здійснення яких визначаються безпосередніми приписами закону. «Загальність» таких правовідносин проявляється у тому, що закон безпосередньо визначає особу, яка має права, і не зазначає зобов'язаних осіб, адресуючи загальну вимогу не порушувати права власника «усім і кожному». У цивілістиці такі правовідносини іменують також «абсолютними».

Імперативно визначаючи зміст права власності або іншого речового права та підстави його встановлення, вони разом із тим після свого виникнення набувають рис диспозитивності, оскільки власник здійснює свої права на власний розсуд.

У правовідносинах, де головним є юридичний обов'язок активного характеру, питання про об'єкт, як вже йшлося вище, у багатьох випадках не має самостійного значення.

З розуміння поняття «регулювання» як феномену, що забезпечує функціонування соціальних систем, тобто впорядкування відносин між окремими особами та їхніми об'єднаннями, випливає той висновок, що регулювання системи може здійснюватися двома шляхами: 1) регулювання спеціальним суб'єктом; 2) саморегулювання. Якщо у першому випадку регулювання здійснюється спеціально уповноваженим суб'єктом, що має можливість владного впливу на поведінку інших осіб (держава, органи місцевого самоврядування тощо), то у другому — регулювання відносин учасників відносин здійснюється самими цими учасниками на основі домовленості між ними.

Можливість обрання того чи іншого шляху пов'язана з тим, що цивільно-правовий метод правового регулювання включає як диспозитивні, так і імперативні елементи. Відповідно, залежно від значення (питомої ваги) таких елементів у регулюванні тих чи інших відносин варто розрізняти й відповідні види регулятивних цивільних правовідносин. Якщо регулювання абсолютних відносин (особистих немайнових цивільних прав інтелектуальної власності, зокрема) загалом ґрунтується на застосуванні імперативного методу, то в галузі регулювання майнових цивільних відносин імперативний елемент цивільно-правового методу сполучається з диспозитивним елементом (наприклад, при

регулюванні відносин промислової власності) або взагалі поступається останньому (договірні цивільні відносини у галузі інтелектуальної власності).

З урахуванням цієї обставини регулятивні цивільні правовідносини можна поділити на: 1) ті, що виникають, припиняються, змінюються тощо безпосередньо на підставі припису норм актів цивільного законодавства та прямо вказаних в останніх юридичних фактів, і зміст яких визначається згаданими нормами (імперативні цивільні правовідносини); 2) ті, що виникають на підставі вільного волевиявлення учасників цивільних відносин, втіленого у відповідну правову форму, передбачену законом (диспозитивні правовідносини); 3) ті, що виникають, припиняються, змінюються тощо безпосередньо на підставі припису норм актів законодавства та інших публічних актів, але зміст яких визначається волевиявленням учасників цивільних відносин, у межах, встановлених зазначеними нормами і актами (змішані цивільні правовідносини).

Якщо диспозитивні цивільні правовідносини є результатом і правовою формою саморегулювання цивільних відносин, то імперативні та змішані цивільні правовідносини є результатом і правовою формою публічного управління цивільними відносинами (публічного втручання в галузь приватних відносин).

Разом із тим незалежно від їх різновиду регулятивні цивільні правовідносини є засобом і результатом соціального регулювання. У зв'язку з цим виникає необхідність розмежування регулятивних цивільних правовідносин та регулятивних адміністративно-правових відносин, з якими, власне, і пов'язують виконання управлінських функцій.

Порівнюючи два згаданих види правовідносин, насамперед слід звернути увагу на таку характерну рису, властиву для всіх публічних правовідносин взагалі, як те, що вони є свого роду «первинними» стосовно суспільних (владних) відносин. Правові відносини у галузі публічного права взагалі, а отже і в галузі адміністративного права, що є головним проявом права публічного на рівні національному, виникають, змінюються та припиняються тільки на підставі (за умови наявності) правових норм, що містяться в актах законодавства, котрі безпосередньо породжують правові відносини і реалізуються через них. Між цими явищами (нормою, що встановлена актом адміністративного законодавства, та адміністративно-правовими відносинами) існує причинний зв'язок. Саме у публічних, зокрема адміністративно-правових, відносинах досягається мета правової норми, проявляється її реальна сила та ефективність.

Зазначимо, що суспільні відносини у галузі приватного права за певних умов можуть опосередковуватися іншими (неюридичними) нормами. Тому у цій галузі можлива така ситуація, коли цивільні відносини сторін взагалі не потребують правового втручання. Можна припустити, що саме у зв'язку з цим у остаточній редакції ЦК немає згадки про цивільні «правовідносини» (що відносять до недоліків Цивільного кодексу [2]), а йдеться про «цивільні відносини» (ст.ст. 1—10), «цивільні права та обов'язки» (ст.ст. 11—14) тощо. Очевидно, цим переслідувалася мета підкреслити відносну незалежність існування цивільних (тобто приватноправових) відносин від норм актів цивільного законодавства та державного примусу [3]. Адже до регулювання цивільних від-

носин акти цивільного законодавства, засоби публічного (державного) впливу тощо можуть застосовуватися, а можуть і не застосовуватися, якщо між учасниками таких відносин не виникло спору, або спір, який виник, урегульований за взаємною згодою сторін цих відносин.

Внаслідок складного характеру правовідносин інтелектуальної власності, зокрема, поєднання в них прийомів імперативного та диспозитивного регулювання, регулятивного та охоронних елементів тощо, вони можуть бути як регулятивними, так і організаційними. Але при цьому більш типовими є саме регулятивні правовідносини.

Особливості регулятивних цивільних правовідносин інтелектуальної власності зумовлені тим, що вони є результатом використання комбінованого способу юридичного впливу на учасників відповідних відносин (імперативне визначення підстав виникнення прав інтелектуальної власності та порядку оформлення у необхідних випадках таких прав і диспозитивне визначення можливостей автора щодо використання твору тощо), а також мають об'єктом результати інтелектуальної, творчої діяльності як спеціально виокремлений вид благ цивілізації, що займає окреме місце у системі об'єктів цивільних прав (результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності — ст.ст. 177, 199 ЦК України).

Разом із тим об'єктом регулятивних правовідносин інтелектуальної власності можуть бути інші блага, які стають чи можуть стати їхнім «супутнім» об'єктом за певних умов (виконання роботи творчого характеру, надання послуг щодо об'єктів авторського права — ст. 433 ЦК України — тощо).

Торкаючись особливостей правовідносин, пов'язаних із організацією цивільних відносин, варто згадати, що питання визначення співвідношення «майнових» та «організаційних» відносин свого часу були предметом дискусії. У ході цієї дискусії одні науковці обстоювали ту позицію, що організаційні відносини є лише передумовою виникнення майнових відносин, а не власне майновими відносинами [4], інші — заперечували проти того, що організаційні відносини на певних етапах свого розвитку можуть перерости у майнові, доводячи, що вони будуються виключно на засадах «влади і підпорядкування», регулюються нормами адміністративного, фінансового тощо права і не регулюються нормами цивільного права [5].

Хоча зазначена дискусія відбувалася досить давно, однак слід зазначити, що саме модифікована позиція С. М. Братуся, відповідно до якої організаційні відносини регулюються нормами адміністративного та інших, близьких до нього, галузей права, але не правом цивільним, фактично була покладена в основу концепції сучасного вітчизняного господарського законодавства.

Це впливає з того, що згідно частини другої ст. 1 ЦК до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій стороні, цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлене законом. Варто зазначити, що саме ця норма у сукупності з положенням частини другої ст. 9 ЦК, згідно з яким «законом можуть бути передбачені особливості регулювання майнових відносин у сфері господарю-

вання», значною мірою слугує підґрунтям вже сучасної дискусії щодо розмежування сфери дії ЦК та ГК та визначення співвідношення їх дії як загального та спеціального законів.

З урахуванням цих обставин, повертаючись до питання про галузеву належність організаційних відносин, насамперед маємо встановити ознаки та поняття останніх, а потім вже перейти до з'ясування виправданості їхнього віднесення до галузі адміністративного чи цивільного права.

Отже, встановимо, що взагалі мається на увазі під поняттям «організації» та «організованості». Оскільки у цьому випадку власне «організація» для нас не є предметом спеціального дослідження, обмежимося з'ясуванням визначальних, загальноприйнятих рис цього поняття.

Як впливає із визначення поняття «організація», котре міститься у Юридичній енциклопедії [6], категорія «організаційна діяльність» у кожному разі пов'язана із впорядкуванням тієї чи іншої системи, регулюванням її діяльності, тобто з управлінням у широкому значенні цього поняття.

Отже, за своєю суттю організаційні відносини є певною мірою відносинами управлінськими, котрі значною мірою ґрунтуються на підпорядкуванні одного їхнього учасника іншому (субординації) і часто регулюються нормами адміністративного права та інших публічно-правових галузей.

Разом із тим управлінські відносини у широкому значенні слова не виключають існування й таких цивільних правовідносин, які виникають у процесі впорядкування, організації інших цивільних відносин.

До таких цивільних організаційних відносин, зокрема, відносять різноманітні цивільно-правові форми, пов'язані безпосередньо із господарською діяльністю, з корпоративними відносинами, делегуванням повноважень, реалізацією фізичними особами деяких майнових прав тощо [7]. Такі відносини є «організаційними», оскільки, виникаючи на підставі державних нормативних приписів, вони разом із тим самі виконують організуючу, впорядковуючу роль. Такі відносини є «цивільними», оскільки вони мають змістом суспільні зв'язки, спрямовані на впорядкування майнових та інших прав і обов'язків учасників цивільних відносин. Такі відносини стають «цивільно-правовими», оскільки вони врегульовані нормами цивільного законодавства.

При цьому організаційні цивільні правовідносини не є самодостатніми. Вони «обслуговують» інші, основні цивільні правовідносини, виступаючи засобом упорядкування останніх. Зв'язок організаційних цивільних правовідносин з іншими цивільними правовідносинами може мати неоднакове значення і неоднакову конкретну спрямованість залежно від того, про який конкретний етап у розвитку майнових або особистих немайнових цивільних відносин йдеться. При цьому в одних випадках організаційні правовідносини виступають як своєрідна організаційна передумова формування, зміни або припинення того чи іншого цивільно-правового зв'язку суб'єктів, в інших — організаційно-правові відносини є одним з елементів цивільних правовідносин, які вже існують [8].

Специфічними є підстави виникнення організаційних цивільних правовідносин. Хоча у деяких випадках вони виникають на підставі договору або у процесі

його виконання, але більш властивими для їхнього виникнення, зміни або припинення є такі підстави, як публічний акт (акт управління, адміністративний акт тощо). Крім того, це може бути односторонній правочин «ініціативного» учасника цивільних відносин (наприклад, спадкодавця-заповідача, заповіт якого є підставою виникнення певних спадкових правовідносин у майбутньому).

З урахуванням викладеного організаційні цивільні правовідносини можна визначити як специфічні регулятивні цивільні правовідносини, що забезпечують упорядкування інших цивільних відносин шляхом організаційних зусиль суб'єктів цивільних відносин, делегування ними власних прав та обов'язків, формування соціальних утворень, створення інших передумов для виникнення цивільних прав та обов'язків тощо.

Залежно від засобів, за допомогою яких здійснюється регулювання (тобто від співвідношення в них диспозитивних та імперативних елементів) можливим є поділ організаційних цивільних правовідносин на:

1) імперативні організаційні цивільні правовідносини. Характеризуються наявністю елементів державного регулювання (управління). Як правило, одним з учасників таких відносин є владний суб'єкт (державний орган, орган управління тощо). Імперативні організаційні цивільні правовідносини виконують роль передумов виникнення, зміни, припинення інших цивільних правовідносин, а іноді й роль засобу контролю за належною реалізацією цивільних прав та обов'язків (легітимація результатів інтелектуальної, творчої діяльності тощо). Воля учасників цивільних правовідносин має значення лише у межах, визначених актами законодавства. Слід зазначити, що, на перший погляд, наприклад, легітимація результатів інтелектуальної, творчої діяльності за своїм характером є нормами адміністративного права, однак відповідні норми містяться й у цивільному законодавстві, а власне державна реєстрація є елементом процедури виникнення прав інтелектуальної власності на певний об'єкт. Тому беззастережно зараховувати ці відносини до сфери дії адміністративного права є невірним, вони належать до такого виду організаційних цивільних правовідносин, як імперативні організаційні цивільні правовідносини;

2) диспозитивні організаційні цивільні правовідносини. Характеризуються переважанням ініціативи та волі учасників цивільних правовідносин. Є засобами забезпечення реалізації цивільних прав та обов'язків. Виконують роль важеля перерозподілу прав та обов'язків учасників цивільних правовідносин, організації умов для їх більш ефективної реалізації (такі, що делегують права та обов'язки, тощо). Так, хоча для виникнення і здійснення авторських прав не вимагається виконання якихось формальностей, автор може зареєструвати їх у офіційних державних реєстрах у порядку, визначеному Постановою Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» [9].

Що стосується характеру взаємозв'язку цивільних охоронних правовідносин та цивільних правовідносин інтелектуальної власності, то тут насамперед варто згадати, що в наукових публікаціях з відповідної проблематики йдеться як про «правоохоронні відносини» [10], так і про «охоронні правовідносини» [11] тощо.

З цього приводу варто зазначити, що обидва позначення є цілком прийнятні, проте із тим застереженням, що тут може мати місце погляд на відповідну проблему під різними кутами зору, який певною мірою вплинув на термінологію, яка склалася стосовно дослідження цього правового явища.

Перший з можливих, очевидно, має основою оцінку цього виду відносин як системи зв'язків, що виникають та існують з метою забезпечення реалізації об'єктивного права як суспільного феномену, тобто права як такого. У цьому випадку «правоохоронні відносини», очевидно, можуть розглядатися як окреме правове явище, мета виокремлення якого — це, насамперед, загострення уваги на специфічних властивостях тих галузей права, котрі більшою чи меншою мірою мають «каральну» спрямованість, слугуючи для держави інструментом покарання, виховання та перевиховання громадян. На такому самому підґрунті можуть бути виокремлені «правоохоронні галузі», до яких традиційно відносили кримінальне та адміністративне право.

Такий підхід, значною мірою, був властивий радянській концепції законотворчості, що, зокрема, знаходило відображення у традиційних формулюваннях положень про відповідальність у актах законодавства. Можливо, найбільш яскраво згаданий підхід проявився у тому, що на відміну від Кодексу України про адміністративні правопорушення не існувало кодифікованого акту, котрий був би присвячений «позитивному регулюванню» відносин у цій галузі.

Дослідження проблеми правоохоронних відносин під таким кутом зору було започатковане і стало предметом дискусії на теренах загальної теорії права та галузевих наук після того, як М. Г. Александров обґрунтував точку зору, відповідно до якої порушення правової норми тягне виникнення між правопорушником та компетентним органом держави особливого правоохоронного правового відношення, яке має на меті застосування до порушника певної санкції у випадку підтвердження неправомірності вчиненої дії [12].

Така позиція набула помітної популярності у радянській юридичній літературі, що пояснюється вже згаданими вище поглядами науковців та практиків на призначення правових норм та визнанням доцільності підкреслено чіткого розмежування регулятивних та охоронних правовідносин [13].

Проте деякі науковці ще в радянські часи категорично заперечували проти концепції виникнення та існування особливого охоронного правового відношення при порушенні норм права. Так, С. М. Братусь вважав помилковим такий підхід, підкреслюючи, що юридична відповідальність є невіддільною від первісного матеріально-правового відношення, а отже виникнення нового охоронного правового відношення тут є неможливим [14].

Виправданість зазначеної позиції стає більш очевидною на сучасному етапі розвитку концепції права взагалі і, зокрема, на тлі трансформацій розуміння суті адміністративного права як галузі, що має на меті, насамперед, не виконання охоронних функцій як таких, а є засобом забезпечення управління суспільним процесами за допомогою методів заохочення та державного примусу. При цьому державний примус, який використовує публічна влада, виступає як ознака не особливих, окремих правоохоронних відносин, а є елементом меха-

нізму функціонування регулятивних правовідносин, а власне так звані «правоохоронні відносини» не є самостійним правовим явищем, а являють собою «вимушене продовження регулятивних правовідносин» [15].

Зроблений висновок дає підстави відмовитися від використання категорії «правоохоронних відносин», а, натомість, використовувати термін «охоронні відносини», маючи під ними на увазі ту групу відносин відповідної галузі права, яка забезпечує нормальне функціонування регулятивних правовідносин у цій галузі. (Стосовно предмету нашого розгляду це є цивільно-правові охоронні відносини.)

Така відмова означає не зміну зовнішньої термінології, а підкреслення тієї обставини, що хоча цивільне право в цілому і є галуззю регулятивною, орієнтованою на виникнення цивільних регулятивних правовідносин, але окремі його норми і навіть розділи можуть виступати як юридичні підстави виникнення охоронних правовідносин.

У випадках, коли в позитивному регулюванні відбувається «збій», результатом такої аномалії стає трансформація регулятивних правовідносин у їхнє продовження (різновид) — цивільні охоронні правовідносини.

Розглядати цивільні охоронні правовідносини детально тут немає необхідності, оскільки визначальною категорією цивільного права усе ж таки є регулятивні цивільні правовідносини, які відображають суть цієї галузі, що є за своєю природою регулятивною. Разом із тим, оскільки за певних умов можливе виникнення цивільних охоронних правовідносин або трансформація регулятивних правовідносин у охоронні, доцільно торкнутися суті останніх, їх відмінностей від регулятивних цивільних правовідносин, а також підстав їхнього виникнення (або перетворення перших на другі). Якщо регулятивні цивільні правовідносини є формою втілення норм цивільного законодавства, то охоронні цивільні правовідносини виникають у випадку порушення цивільних прав учасників цивільних відносин, а отже й норм цивільного законодавства. Таким чином, вони виступають як втілення реакції правоможного суб'єкта (в межах норм цивільного законодавства, забезпечених підтримкою публічної влади) на негативну з її точки зору, відображену в правовій нормі поведінку учасника цивільних відносин. Звідси випливає й та визначальна обставина, відповідно до якої підставою виникнення, зміни, припинення тощо регулятивних цивільних правовідносин є, насамперед, правомірна поведінка у формі дій та бездіяльності суб'єктів цивільного права (загальних цивільних правовідносин), котра здійснюється в межах, визначених нормами цивільного права. Натомість у випадках порушення приписів цивільно-правових норм зазначені регулятивні відносини зазнають негативного впливу, через що виникає питання про наслідки його для регулятивних відносин, які дотепер були впорядкованими або мали бути впорядкованими відповідно до мети, поставленої в межах підсистеми приватного права.

Оцінюючи такі наслідки, варто зауважити, що у разі недотримання приписів норми цивільного права відбувається одночасно й порушення об'єктивного (позитивного) права, і порушення цивільного права суб'єктивного. Отже, термін «порушення права» є багатозначним, охоплюючи два пов'язані, але не тотожні

поняття: 1) порушення припису правової норми; 2) порушення суб'єктивного цивільного права учасника цивільних правовідносин. У кожному разі перше та друге поняття пов'язані з недотриманням приписів норми цивільного права (законодавства), якими визначено вимоги до правомірної поведінки учасників цивільних правовідносин. Це і є підставою для кваліфікації вчинених дій як «правопорушення» у його широкому значенні.

Таким чином, охоронні цивільні правовідносини постають як результат, спеціальний правовий наслідок деформації регулятивних цивільних правовідносин, котра не може бути виправлена без застосування такого примусу.

При цьому охоронні цивільні правовідносини як такі, що є наслідком протиправної поведінки суб'єктів регулятивних відносин, можуть бути спрямовані на здійснення юридичної відповідальності або на поновлення порушених прав, на охорону суб'єктивних прав тощо. Залежно від напрямку реалізації засобів публічного впливу охоронні цивільні правовідносини можуть бути такими, що відновлюють порушене суб'єктивне право; такими, що мають метою компенсувати завдану шкоду, тощо. За таким критерієм, як рівень індивідуалізації суб'єктів, вони завжди є відносними (конкретними), що дозволяє додатково характеризувати їх за цією ознакою. Так, на відміну від регулятивних цивільних правовідносин, які можуть бути і конкретними, й абсолютними, тобто такими, де визначена лише одна сторона — носій суб'єктивного права, а всі інші визнаються зобов'язаними (а такої точки зору дотримується, як вже зазначалося, більшість правознавців), у охоронних цивільних правовідносинах завжди точно визначені їхні учасники.

Найголовнішою особливістю будь-якого охоронного правового відношення (у тому числі й цивільного) є можливість примусового правового забезпечення певної поведінки зобов'язаної особи [16]. Саме ця обставина зумовлює можливість захисту прав авторів, право володільців, інших уповноважених учасників правовідносин інтелектуальної власності у випадку порушення їх прав, зокрема, піратства, плагіату тощо.

Однак варто зазначити, що було б неточним вести мову про існування спеціальних охоронних цивільних правовідносин інтелектуальної власності. Правовідносин інтелектуальної власності за своєю сутністю можуть бути лише регулятивними або організаційними цивільними правовідносинами. У випадку порушення прав їхніх учасників виникають охоронні цивільні правовідносини, які не належать власне до сфери права інтелектуальної власності.

Література

1. Суб'єкти цивільного права / За загальною редакцією академіка АПрН України Я. М. Шевченко. — Х.: Харків юридичний, 2009. — 632 с.
2. Жилінкова І. Комплексні цивільні правовідносини: поняття, структура, ознаки / І. Жилінкова // Право України. — 2010. — № 12. — С. 11.
3. Кодифікація приватного (цивільного) права України / За ред. проф. А. Довгерта. — К.: Український центр правничих студій, 2000. — С. 41.
4. Братусь С. Н. Предмет и система советского гражданского права / С. Н. Братусь. — М.: Госюриздат, 1963. — С. 42–43.

5. Красавчиков О. А. Гражданские организационно-правовые отношения / О. А. Красавчиков // Советское государство и право. — 1966. — № 10. — С. 50–57.
6. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К. : Українська енциклопедія. — Т. 4. — 2002. — С. 294–295.
7. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Цивільні правовідносини : моногр. / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Одеса : Фенікс, 2011. — С. 277.
8. Красавчиков О. А. Гражданские организационно-правовые отношения / О. А. Красавчиков // Антология уральской цивилистики. 1925–1989: Сборник статей. — М. : Статут, 2001. — С. 165.
9. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 // Офіційний Вісник України. — 2001. — № 52. — Ст. 2369.
10. Юриста О. Про поняття та основні ознаки правоохоронного відношення / О. Юриста // Право України. — 1997. — № 10. — С. 55–57; Юриста О. Динаміка правоохоронних відносин / О. Юриста // Право України. — 2001. — № 2. — С. 31–34.
11. Ставиский П. Р. Проблемы материальной ответственности в советском трудовом праве / П. Р. Ставиский. — К. — Одесса : Вища школа, 1982. — С. 115–116.
12. Александров Н. Г. Законность и правоотношения в советском обществе / Н. Г. Александров. — М. : Юриздат, 1955. — С. 91–92.
13. Мотовиловкер Е. Я. Теория регулятивного и охранительного права / Е. Я. Мотовиловкер. — Воронеж, 1990.
14. Братусь С. Н. Юридическая ответственность и законность (Очерк теории) / С. Н. Братусь. — М. : Юрид. лит., 1976. — С. 104–105.
15. Малько А. В. Охранительные правоотношения как гарантийная форма личности / А. В. Малько // Вопросы теории охранительных правоотношений. — Ярославль, 1991. — С. 29.
16. Юриста О. Про поняття та основні ознаки правоохоронного відношення / О. Юриста // Право України. — 1997. — № 10. — С. 56.

Анотація

О. І. Харитонova. Співвідношення категорій «правовідносини інтелектуальної власності» та «регулятивні, організаційні, охоронні цивільні правовідносини».

Цивільні правовідносини прийнято поділяти на регулятивні, організаційні та охоронні. Зважаючи на складний характер правовідносин інтелектуальної власності, поєднання в них прийомів імперативного та диспозитивного регулювання, регулятивного та охоронних елементів тощо, вони можуть бути як регулятивними, так і організаційними. Охоронні цивільні правовідносини постають як результат, спеціальний правовий наслідок деформації регулятивних цивільних правовідносин, котра не може бути виправлена без застосування такого примусу. Та мова не може йти про охоронні правовідносини інтелектуальної власності, адже у випадку їх порушення учасниками цих самих правовідносин виникають охоронні цивільні правовідносини, що не належать до сфери права інтелектуальної власності.

Ключові слова: правовідносини інтелектуальної власності, регулятивні правовідносини, організаційні правовідносини, охоронні правовідносини.

Аннотация

О. И. Харитонova. Соотношение категорий «правоотношения интеллектуальной собственности» и «регулятивные, организационные, охранные гражданские правоотношения».

Гражданские правоотношения принято разделять на регулятивные, организационные и охранные. Учитывая сложный характер правоотношений интеллектуальной собственности, сочетание в них приемов императивного и диспозитивного регулирования, регулятивного и охранных элементов и тому подобное, они могут быть как регулятивными, так и организационными. Охранные гражданские правоотношения появляются как результат, специальное правовое следствие деформации регулятивных гражданских правоотношений, которая не может быть исправлена без применения такого принуждения. Но речь не может идти об охранных правоотношениях интел-

лектуальной собственности, ведь в случае их нарушения участниками этих самых правоотношений возникают охраняемые гражданские правоотношения, которые не принадлежат к сфере права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: правоотношения интеллектуальной собственности, регулятивные правоотношения, организационные правоотношения, охраняемые правоотношения.

Annotation

O. I. Kharitonova. The correlation between categories «intellectual property legal relationship» and «regulatory, organizational, protective legal relationships».

It has commonly been argued that civil legal relationships are divided into regulatory, organizational and protective. Taking into account the complexity of the intellectual property legal relationships, the combination of imperative and dispositive methods of regulation, regulative and protective elements in these relationships they could be both regulatory and protective. Protective civil relationships appear as a result, special legal effect of regulatory civil legal relationship's deformation, which cannot be eliminated without any compulsion. But this does not involve protective legal relationships, because if the participants in the civil legal relations violate these relations, the protective civil legal relationships, which don't belong to the sphere of intellectual property law, appear.

Keywords: intellectual legal relationships, regulatory legal relationships, organizational legal relationships, protective legal relationships.

УДК 341.362.1(677)

Н. А. Зелинская

ФЕНОМЕН «СОМАЛИЙСКОГО ПИРАТСТВА»: ЗАМКНУТЫЙ КРУГ ПОЛИТИЧЕСКОГО И ОБЩЕУГОЛОВНОГО НАСИЛИЯ

Международная преступность представляет собой сложное, многоуровневое системное явление, компоненты которого имеют значительную специфику. В ее структуре (со значительной долей условности) можно выделить политическую преступность и неполитическую, или общеуголовную, преступность, оговорив, что они тесно взаимосвязаны и взаимообусловлены [1]. Термин «общеуголовная» или «уголовная преступность» ни в коей мере не предполагает существования некой «неуголовной преступности». Он применяется в самой широкой интерпретации и отражает, в первую очередь, существование различий между политическими и неполитическими видами преступной деятельности, предопределяющих особенности международно-правового реагирования на них.

В то же время, как справедливо подчеркивается в Докладе о мировом развитии за 2011 год, различные формы насилия связаны между собой. «Четверть населения нашей планеты — более 1,5 миллиарда человек — живут в нестабильных и затронутых конфликтами государствах или в странах с очень высоким уровнем преступности и уголовного насилия. Многие существующие сегодня конфликты и проявления насилия невозможно однозначно отнести к категориям войны и мира, либо уголовного и политического насилия...» [2]. «Страны и субнациональные образования, в которых легитимность институтов и система управления особенно слабы, наиболее уязвимы к повторяющимся